

6.POLITIKA FISKALE

Politika fiskale ka te beje me perdorimin e shpenzimeve qeveritare dhe politiken e taksave per te arritur qellime te caktuara ekonomike e sociale. Keto qellime ndahen ne re kategori: alokative shperndarese dhe stabilizuese.

Qellimi alokativ ka te bej me ndikimin e politikave buxhetore te qeverise ne alokimin e resurseve te shoqerise.

Qellimet shperndarese kane te bejne me ndikimin e politikave buxhetore ne shperndarjen e te ardhurave te shoqerise.

Qellimet stabilizuese kane te bejne me ndikimin e qeverise mbi inflacionin, papunesine dhe rritjen ekonomike.

Buxheti qeveritar dhe politika fiskale

Buxheti qeveriar eshte I perbere nga pjese jot e barabarta: shpenzime dhe te ardhura. Ai sherben per te regjistruar dhe kontrolluar si kryerjen e shpenzimeve ashtu edhe realzimin e te ardhurave te planifikuara. Buxheti qeveriar mund te jete me teprice positive dhe me teprice negative ose I balancuar. Nese te ardhurat I tejkalojne shpenzimet kemi buxhet sufiqitar, kur shpenzimet tejkalojne te ardhurat eshte buxhet defiqitar dhe kur te ardhurat jane te barabarta me shpenzimet kemi buxhet te balacuar.

Per te mbuluar defiqitin nese buxheti qeveritar eshte ase soji qe te ardhurat jane me te voga se shpenzimet pra eshte defiqitar, qeveria mund te ndjeke dy rruge:

a)te shtype para

b)te marre hua nga publiku(ose nga vendet e tjera).

Neqeftese qeveria ka synim tar ris kerkesen dhe oferten aggregate athere ajo do te ndiqte politike fiskale zgjeruese, ndersa nese qeveria don ta zvoglojen kerkesen dhe oferten aggregate athere ajo do te ndiqte politiken fiskale kufizuese. Politika aktive mudn te jete politike fiskale zgjeruese dhe kufzuese.

Dallojme kater lloje politikash fiskale:

1.Zgjeruse aktive

2.kufizuese aktive

3.Zgjeruese automatike

4.Kufizuese automatike.

Ne politiken fiskale zgjeruese aktive perfshihen veprime te paramenduara te qeverise qe rrisin shpenzimet qeveriare, ulin taksat, ose te dyjat bashk. Kurse poolitika fiskale kufizuese aktive ka te beje me veprime te qeverise qe ulin shpenzimet qeveritare, rrisin taksat ose te dyjat.

Nderkaq karaktereisteke e politikave fiskale zgjeruse ose kufizuese automatike jane kompenzimi per papunesine dhe asistence sociale.

Stabilizatoret kryesore automatic te ciklit te biznesit qe veprojne ne kuadrin e sistemit fiskale jane:

a)ndryshimet automatike te te ardhurave nga taksat. Karakteristike e tyre eshte se me rritjen e te ardhurave rriten edhe taksat. Ne keto kushte sistemi fiscal I pergjigjet ne menyre automatike dhe ne drejtim te duhur qdo dnryshimi te papritur ne ekonomi.

b) pagesat per papunesine, fondet bamemirese dhe pagesat e tjera te transferueshme.

Gjithashtu stabilizatoret automatike vuajne nga dy mangesi:

1. Efektet negative ne oferten aggregate

2. Problemi I pengeses fiskale.

Instrumentet te politikës fiskale aktive jane:

a) projektet e investimeve publike, si projektet e elektirfikimit, projektet e furnizimit me uje ETJ.

b) Projektet publike te punesimit, keto projekte synojne zenien me pune te punetoreve ne periduha deri ne nje vit.

c) ndryshimi I normave te taksave, mund te perdoret per te stiumuluar apo frenuar zhvillimin e ekonomise.

Zbatimi I nje politike ta caktuar fisklae do te kete ndikimn e vet ne buxhetin e qeverise sjell per rjedhoje buxhetin defiqitar, sufiqitar dhe te balancuar.

Defiqiti strukturor dhe ai ciklik jane pjese perberese e defiqtit actual pra:

$$\text{Defiqiti actual} = \text{defiqiti strukturor} + \text{defiqiti ciklik}$$

Defiqit aktual perfaqeson defiqitin faktik ne nje periudhe te dhene.

Defiqiti strukturore perfaqeson ate pjese te defiqtit faktik(actual) qe kushtezohet nga politika aktive(ndryshimi I normave te taksave, I shpenzimeve per mbrojtjen, arsimin ETJ).

Defiqiti ciklik perfaqeson atre pjese te defiqtit faktitk(actual) qe percaktohet ne menyre automatike nga gjendja e ciklit te biznesit.

Buxheti actual pasqyron shpenzimet, te ardhurat dhe defiqitet faktitk te nje periudhe te dhene.

Buxheti strukturore pasqyron shpenzimet, te ardhurat dhe defiqitet qe do te ekziston ne goftese ekonomia do te funksiononte ne kushtet e prodhimit potencial.

Buxheti ciklik pasqyron efektet e cikoit te biznesit ne buxhet, pra pasqyron ndryshimet ne shpenzimet, te ardhurat dhe defiqitet si rezultat I mosfunksionimit te ekonomise ne kushtet e prodhimit potencial, pra si rezultat I ndodhjes se saj ne depression PRA:

$$\text{Buxheti actual} = \text{buxheti ciklik} + \text{buxheti strukturore}$$

Buxheti ciklik lidhet me stabilizatoret automatike, ndersa ai strukturore lidhet me stabilizatoret aktive.

Nderveprimet e politikave monetare dhe fiskale

Si politika fiskale ashtu edhe politika monetare perdoren per nevojat kur kerkesa aggregate eshte ne nivelet e papershtatshme, kur ajo eshte me e vogel ose me e madhe se produkti potencial.

Ne rast nese kekresa aggregate eshte ne kete gjendje athere qeveria duhet:

Ne menyre te drejteperdrejte duhet te rrise shpenzimet qeveritare pa ndryshuar nvelin e taksave. Dhe qeveria duhet te zbatoje politiken monetare qe qon ne rritjen e normave te interesit duke dekujaruaj investimet dhe shpenzimet e tjera qe jane te ndjeshme ndaj norms se interesit.

Politika monetare mund te perdoret e perzier me politken fiskale edhe per te reduktuar apo eliminuar fenomenin e ngushtimit te shpenzimeve private(crowding out) kur rriten shpenziemt qeveritare. Pra ky fenomen ka te bej me pakesimin e shpenzimeve qeveritare, ose te nevojave per financimin e defiqtit.

Theksojme se “crowding out” lidhet me politikken fiskale aktive, pra e efektet e defiqitit strukturor e jo me ate ciklok. Nese defiqiti rritet per shkak te recesionit ekonomik, pra nese defiqiti ka natyre ciklike, logjika e “crowding out” nuk ekziston. Ndodh keshtu sepse depresioni shkakton renie ne kerkesen per para e per pasjoje qon ne uljen e norms se interesit, qe ka efekt nxites te investimet.

Shumica e ekonomistev bie dakord qe defiqitet strukturre ndikojne ne reduktimin e investimeve.

Ne kushtet sipas pikmpamjes klasike-monetarise te kur AS eshte vertikale dhe AD ndikohet vetem nga paraja, kur shpenzzimet qeveritare rriten, kurba AD nuk zhvendoset djathtas sepse sipas kesaj pikpamje shpenzimet totale ndikohen vetem nga paraja. Keshtu GDP total mbetet I pandryshuar nga politika fisklae e per rrjedhoje pika e re e ekuilibirt E’ ndodhet tekl pika e vjeter E. sipas pikpamjes klasike-monetariste, renia e investimeve eshte 100% e barabarte me rritjen e shpenzimeve qeveritare, do te eliminoj ploteshsiht efektin e politikes fiskale, pra rritjen e GDP per shkak te rritjes se shpenzimeve qeveritare.

Nje pjese tjeter pohojne se kur ekonomia eshte ne recession pra kur ka burime te paperdorura, defiqitet mund te kene ndikim inkurajues mbi investimet(crowding IN), pra inkurjamimi I investimeve nga defiqitet ndodh kur ekonomia ka burime te paperdorura.

Pasojat ekonomike te borxhit qeveritar

Huate e akumuluar nga qeveria per te mbuluar defiqitin buxhetor perbejne borxhin qeveritar ose borxhin publik. Pjesa me e madhe e ketij borxhi eshte ne forme te letrave me velre qe sjellin interes, si obligacionet, akcionet ETJ. Ndryshimi I borxhit qeveritar eshte I barabart me defiqitin buxhetor.

Borxhi shoqerohet me nje varg problemesh si:

- 1.Nevoja per ti sherbyer borxhit te jashtem
- 2.humbja e efiqences per shkak te rritjes se taksave ne menyre qe te paguhen interesat dhe vet kestet e borxhit.
- 3.”zhvendosja e kapitalit”

Borxhi I brendshem eshte borxhi qe nje vend I detyrohet qytetareve te vet.

Borxhi I jashtem perfaqeson borxhin qe nje vend I detyrohet te huajve dhe eshte nje zbritje neto nga mallrat dhe sherbimet ne dispozicion te nerezve te vendit borxhli.